

TJAŠA JAKOP

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Novi trg 2, SLO-1001 Ljubljana

tjasa.jakop@zrc-sazu.si

IZRAZI ZA *SANI* IN *SMUČI* (PO GRADIVU ZA *SLOVENSKI LINGVISTIČNI ATLAS*)

V članku so predstavljeni narečni leksemi s pomenskega polja tipične opreme ali vozil za zimski prevoz in šport: *sanke*, *sani* in *smuči*. V članku je predstavljeno narečno gradivo, zbrano za *Slovenski lingvistični atlas* (SLA), in sicer za vprašanja 281 'sani', 281(b) 'otroške sani' in 282 'smuči'. Jezikovno gradivo s slovenskega jezikovnega področja kaže na veliko narečno raznolikost slovenskega jezika in je hkrati rezultat raznolikosti naprav oz. vozil za prenašanje različnih vrst tovorov pozimi (zlasti v gorskih in hribovitih predelih).

0. Uvod

Za premikanje po snegu so v večini slovenskih pokrajin v zimskem času uporabljali *sani*, *smuči* in *krplje*. Na deželi so bile *sani* do sredine 20. stoletja pozimi edino prevozno sredstvo, ki so ga imeli kmetje. Sani s konjsko vprego in voznikom so lahko tudi najeli. Prispevek predstavlja gradivo, zbrano za *Slovenski lingvistični atlas* (SLA) za vprašanja 'sani', 'otroške sani' in 'smuči', ki ga je avtorica izpisala, analizirala in komentirala.¹

Danes *sani* poznamo večinoma le še kot športni pripomoček: od preprostih otroških lesenih ali plastičnih sank do tekmovalnih izvedb *sani* (kot je npr. *bob*) ter motornih *sani*. *Slovenski smučarski slovar* iz 2011 navaja termine, kot so *motórne saní*, *plúžne saní*, *reševálné saní*, *snéžne saní* itd. Kot bomo videli v

¹ SLA je eno temeljnih del slovenske dialektologije in nastaja na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Od 2014 so že objavljeni deli SLA (SLA 1 in SLA 2) dostopni tudi na portalu Fran.si (<https://fran.si/>), kjer najdemo različne slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, narečne atlase ter dve svetovalnici (jezikovno in terminološko).

prispevku, teh poimenovanj v narečnem gradivu za SLA,² ki ga zbiramo od konca 2. svetovne vojne do danes, ne najdemo. Nasprotno pa v slovarju (2011) ne bomo našli tradicionalnih, ljudskih, narečnih poimenovanj za sani ali smuči.

1. Raznolikost slovenskih narečij

S sinhronega stališča delimo slovenski jezik na sedem narečnih skupin: 1) koroško, 2) primorsko, 3) rovtarsko, 4) dolensko, 5) gorenjsko, 6) štajersko in 7) panonsko; znotraj teh ločimo še 47 narečij s podnarečji in govori. Izjemna pestrost oz. diferenciacija je posledica znotraj- in zunajjezikovnih dejavnikov, kot so naravnogeografski dejavniki, politična in cerkvenoupravna delitev slovenskega ozemlja, sosednji jeziki ipd. (po Logar 1996: 4).

Slika 1. Milko Matičetov: Mladi Tine Logar (na sredini) pri zapisovanju na terenu, Robidišče, 1951 (na naslovnici *Annales* 2016, 4).

Intenzivne terenske raziskave slovenskih narečij so se pričele po koncu druge svetovne vojne. Znotraj Inštituta za slovenski jezik Slovenske akademije znanosti in umetnosti je začel delovati Oddelek za dialektologijo, ki se je kasneje preimenoval v Dialektološko sekcijo. Njena osrednja naloga je bila (Logar 1966) vsestransko proučevanje slovenskih narečij in govorov. Sistematično zbiranje gradiva za Slovenski lingvistični atlas je predvidel že Fran Ramovš, ki je pripravil obsežno vprašalnico, razdeljeno na več poglavij (človek in telo, hiša, vas, prazniki, orodje, živina, rastline, pokrajina, sorodstvo itd.). Z zapisovanjem na terenu je konec štiridesetih let prejšnjega stoletja pričel dialektolog Tine Logar, ki je prvih 10 let peš, s kolesom, z avtobusom ali z vlakom obiskal približno 200 slovenskih krajev. Kasneje so gradivo zapisovali Logarjevi študenti na Filozofski fakulteti

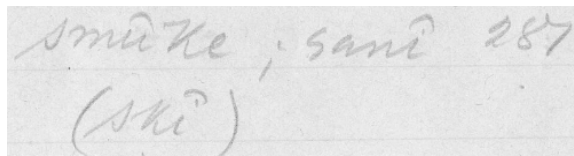
² Jezikovne karte za *sani*, *otroške sani* in *smuči* bodo del pripravljajočega SLA 3.

v Ljubljani. Mreža raziskovalnih točk je z leti rasla in danes obsega preko 400 raziskovalnih krajev.

2. Gradivo SLA za V281 ‘sani’, V281(b) ‘otroške sani’ in V282 ‘smuči’³

Fonetična transkripcija

Odgovori so zapisani v t. i. slovenski fonetični transkripciji, ki se je z leti spreminjala, zato v indeksu fonetični zapisi niso poenoteni. Današnja različica temelji se na fonetični transkripciji za *Slovenski lingvistični atlas (Občeslavjanskij lingvističeskij atlas – OLA)* z dodanimi grafemi za slovenske narečne foneme (gl. Kenda-Jež: SLA 2.1, 2016: 27–31). Gradivo za atlas je zapisano na listkih in/ali v zvezkih. Skeniranih je preko 800.000 listkov iz kartoteke in 390 zvezkov iz mreže SLA, poskenirani pa so tudi že zvezki za točke oz. kraje izven mreže.

Slika 2. Zapis Tineta Logarja za Grgar iz 1952.

Simboli

- T001**⁴ točka iz SLA (SLA 1.1: 12–14)
- V281** uvaja odgovor po vprašalnici za SLA (Benedik 1999)
- * rekonstrukcija
- < se je razvilo iz
- > se je razvilo v
- ← tvorjeno iz
- ‘xxx’ pomen

³ Veliki V pred trimestno številko označuje številko vprašanja iz vprašalnice SLA. Vprašalnica SLA obsega 870 oštevilčenih vprašanj (1–666, 700–870); skupaj s podvprašanji jih je skoraj 3000 (po SLA 1.1: 13).

⁴ Veliki T pred trimestno številko pomeni točko kraja oz. govora iz SLA (navadno so to manjši kraji oz. vasi). Mreža krajev za SLA obsega preko 400 točk (od T001>), natančen seznam točk in krajev po narečjih pa najdemo v 2.1.

Legenda

- ; loči gradivo iz različnih zapisov (različnih zapisovalcev) za SLA
 , loči sopomenke iz istega zapisa za SLA
 / ni zapisa
 – ni odgovora (v T406)
 (!) nezanesljiv zapis (in opozorilo na zanesljivost prepisa)
 škī, (skī) v okroglih oklepajih je zapisan manj verjeten leksem ali za vejico pri Logarju drugi leksem, morda redkejša oblika od prve

2.1. Indeks besedja v fonetični transkripciji po seznamu zapisov govorov v mreži krajev za SLA⁵

Točka	Narečje	Ime kraja	V281 'sani'	V281(b) 'otroške sani'	V282 'smuči'
1	KOROŠKA	Brdo – Egg	têzne, tēzne, sáně	têzņce	/
2	Ziljsko (Gailtal)	Borlje – Förolach	sánə, tēzne	tēzne	/
3		Blače – Vorderberg	têzne, sáně	tēzne	šījè
4		Bistrica – Feistritz / Gail	sánə	sánə	šījə
5		Ukve – Ugovizza	sánè, kūrte	sánè	škī
6		Podklošter – Arnoldstein	sánč, kūrte	sánč	šījč
7		Rikarja vas – Rückersdorf	sání, kūrte, samotêrņčè	sánce	šīje
8		Rateče	senî; seni:, žljè:fe	senî; seni:	smūčè; smù:če
9		Kranjska Gora	sənî; senî	sənî; senî	škī; škī
10	Rožansko (Rosental)	Marija na Zilji – Marija na Zilji	/; sani:	/; sani:	/; ski:je, ši:
11		Loče – Latschach	sání	sání	šī
12		Podravlje – Föderlach	sanî; sanî	sanî; sanî	/; ši (!)
13		Kostanje – Köstenberg	sąní	sąní	škíjè
14		Teholica – Techelsberg	/	/	/

⁵ Tabela oz. seznam zapisov govorov po mreži krajev za SLA je povzet po Jakop (2008: 154–163).

15		Breznica – Frießnitz	sanī	sanī	škīje
16		Sveče – Suetschach	sanī, ərīččə	sanī	šī
17		Hodiše – Keutschach	sanī	sanī	šī
18		Čahorče – Tschachoritsch	sanī	hōdlnə	ši
19		Slovenji Plajberk – Windisch Bleiberg	sanī	qřəuəlce	skīje
20		Žihpolje – Maria Rain	/; 'sanə, ú:ərte	/; sá:nce	/; ší:je
21		Žrelec – Ebenthal	/	/	/
22		Timenica – Timenitz	sà:nə	sá:nke	/
23		Radiše – Radsberg	sáni	sáncè	/
24		Sele – Zell Pfarre	sə̃n	sə̃nci	sqī
25		Mohliče – Möchling	'sə̃n	'sə̃n	ši:je
26		Tinje – Tainach	sə̃ne	sə̃ne	šīje
27		Škocjan – St. Kanzian	sən	sən	ši (!)
28		Žitara ves – Sittersdorf	sən, pōqe	sən	šīje
29	Obirsko (Hochobir)	Obir – Ebriach	són	γrī:dəl	ški:ja
30		Bela – Vellach	sà:n	'rodļ	ši:je
31		Lepena – Leppen	sà:n	sà:nʔe, 'rodļ	šʔi:je, ši:je
32	Podjunsko (Jauntal)	Djekše – Diex	sən	rōdļnə	šqī
33		Kneža – Grafenbach	sənə, sən; sənə, sən	sənə, sən; sənə, sən	šqīiə; šqīə
34		Grebinj – Griffen	sà:ni	sà:ni	šʔi:je
35		Ruda – Ruden	/	/	/
36		Rinkole – Rinkolach	sáni	sáni	šīja
37		Globasnica – Globasnitz	sə̃ne	sə̃ne	šīje
38		Vidra vas – Wiederdorf	sáni	rōdļ	šīja
39		Belšak – Weißenstein	sə̃ne	sə̃ne	škīje
40		Šentanel	sə̃ne, pōqe	sə̃ne	škīje
41		Libeliče	sáni, pōki	sáni	škīi

42	Mežiško	Koprivna	sāne, pōki	sāne	/
43		Črna	sāni; sāņ	sāni; sāņ	škīje; škije
44		Ravne	sāņ	sāņ	škīje
45		Dobrova	sānə, pōkɫ	sānə	škījə
46		Pameče	sāni	sāni	škīji
47		Brda	sāni	sāņke	škiji
48		Straže – Mislinja	šlīte	/	skīje
49		Severnopohor- sko-remšniško	Pernice	/	/
50	Sv. Primož na Pohorju		pōki, šlīte; ʷp're:žne 'sa:ni, 'sa:ni	/; at'ru:əška 'sa:ni	škīje; š'ki:je
51		Vuzenica	sāne, sāņke	sāņke	škīje, dīle
52		Radlje ob Dravi	sāni, sēne	sāni, sēne	skīje
53		Ribnica na Pohorju	/	/	/
54		Lovrenc na Pohorju	pōk, šlīte	/	skīji
55		Zgornja Kapla	seēne	seēne	škijē, šlitne
56		PRIMORSKA Rezijansko (Resia)	V Bili – S. Giorgio	žlīk; žlīk	žlīk; žlīk
57	Njiva – Gniva		šlĕk; šlĕk	šlĕk; šlĕk	šī; šī
58	Osojane – Osseacco		žlĕk; žlĕk	žlĕk; žlĕk	šī; šī
59	Solbica – Stolvizza		žlĕk; žlĕk	lōudža; /	šī; šī
60	Tersko (Torre)	Flipan – Flaipano	lò:ža	/	/
61		Bardo – Lusevera	lōžā	lōžā	šī
62		Viškorša – Monteaperta	lōžā	žlĕk	šī
63		Dolnja Černjeja – Cergneu inf.	ž'lik	ž'lik	ši:je
64		Breginj	sāní	/	škī
65		Robidišče	sanī	sanī	/
66	Obsoško	Log pod Mangartom	senī	senī	škī
67		Trenta	señī; /	señī; /	/; škī
68		Bovec	senī, šlīte	senī	škī
69		Kred	/	/	škī
70		Kobarid	sānī	žlíke	škī
71		Drežnica	sení; sení	sení; žlíke	/; škí
72		Zatolmin	uláčĕ	uláčĕ	ski
73		Čiginj	ulákĕ	ulákĕ	skí

74	Nadiško (Natisone)	Marsin – Marseu	ž'lik	sà:nke	ši:
75		Matajur – Montemaggiore	sân'ke, ũlačún'	sân'ke	šī
76		Livek	ž'like; ž'līke	ũlāka; ũlāka	skī; skī
77		Dreka – Drenchia	/	/	/
78		Podbonesec – Pulféro	/	/	/
79		Jeronišče – Ieronizza	sânke	sânke	škī
80		Špeter – San Pietro al Natisone	sà:n'ka	sà:n'ka	ši:
81		Ošnje – Osgnetto	ũlāke	/	šī
82	Briško	Mirnik – Mernicco	/	/	/
83		Brdice pri Kožbani	ũlāka	ũlāka	šlīt
84		Medana	/	/	/
85		Kozana	šlītə	šlītə	škīje
86		Kojsko	ulāk	ulāk	/
87		Števerjan – San Floriano del Collio	ũ'la:ka, š'li:ta	š'li:ta	/
88		Oslavje – Oslavia	sānkə	sānkə	smūčkə
89	Kraško (z banjškim podnarečjem)	Ročinj	ulākɔ	ulākɔ	skī
90		Avče	ũlākɔ; ulākɔ; ũlāko	/; ulākɔ; ũlākco	šlītɔ; šlītɔ, škī; šlīto, škī
91		Kanal	ũlāka	ũlākɔ	/
92		Kal nad Kanalom	ũlāk	ũlāk	/
93		Deskle	ulāk	ulāk	šlīt
94		Podlešče – Banjšice	ũlāk	ũlāk	škī
95		Lokve	smūke	/	skī
96		Grgar	smūke, sanī	/	(skī)
97		Solkan	səŋkə; /; sanī; /, /;	sənkə; /; sānkə; šlītə, sānkə, səŋkə; sa'ni:	/; smūčkə; škījə; /; s'mu:čkə
98		Trnovo	smūkə	/	škī
99		Šempas	(sanī)	/	/
100		Šempeter pri Gorici	/	sānkə, žlītə	škījə, smūčkə
101		Sovodnje – Savogna d'Isonzo	sənī	/	smūči
102		Miren	/; /; 'sa:nkə	/; sānkə; 'sa:nkə	/; smūčkə; smu'či:

103		Renče	/	sānkə	smūčə, smūčkə, škīji
104		Branik	sanī	/	/
105		Doberdob – Doberdo del Lago	/	/	/
106		Opatje selo	/	/	/
107		Komen	sānī	/	/
108		Šmarje	/	sānke	smūčke
109		Štanjel	seŋī; sənī; sənī	/; /; /	sməči; škī; smučī
110		Kopriva	sənī	sānke	smęči
111		Mavhinje – Malchina	/	sānke	smūčke
112		Križ pri Trstu Santa Croce	žlītā; ž'litā	žlītā; ž'litā	/; 'ši
113		Prosek – Prosecco	/	sānke, žlīte	šī
114	Istrsko (sestavljeno iz rižanskega in šavrinskega podnarečja)	Boljunec – Bagnoli della Rosandra	/	/	/
115		Plavje	/	/	/
116		Osp	/	/	/
117		Prešnica	/; /	smęči; šmęč	(sməči); /
118		Dekani	žlīte; /	žlīte; /	šī; /
119		Kubed	/	/	/
120		Podgorje	(sanī)	/	/
121		Korte	/	/	/
122		Krkavče	/	/	/
123		Pomjan	šlīte	šlīte	/
124		Lopar	/	/	/
125		Trebeše	/	/	/
126		Sočerga	/	/	/
127		Rakitovec	/	/	/
128		Notranjsko	Skrilje	sanī	sanī
129	Ajdovščina		/; smūke	/; sānke	/; smūčke
130	Gaberje		sāŋkę	sāŋkę	smūčkę
131	Vipava		səŋī	səŋī	smūčke, skī
132	Štjak		/	/	/
133	Podnanos		sənī; səŋī; sənī	sanī; sānke; sənī	smučkię (!); skī; smūčkę
134	Dutovlje		sānī	səŋī	škī

135	(Čiško)	Sežana	/	/	(smučī)
136		Opčine – Villa Opicina	/; /	/; sə'ni:, sa'ni	šī; 'ši:
137		Kolonkovec – Coloncovez	sanī; žlīta	sanī; sanī	šī; šī
138		Draga pri Trstu – Draga S. Elia	sânke	sânke	/
139		Hrpelje	žlī'te, šmëč	žlī'te, šmëč	šmûčke, šī
140		Bukovje	smëčī	smëčī	škī
141		Planina	smečī	smečī	skī
142		Razdrto	sənī	sməčī	sməčī
143		Senožeče	smečī	smečī	škī
144		Matenja vas	smëčī	smëčī	skī
145		Slavina	sməčī	sməčī	sməčī
146		Klenik	sânke	sânke	sməčī
147		Knežak	sânke	sânke	škī
148		Dolnja Košana	smëčī; smëčī; smë'či:	smëčī; smëčī; /	škī; /; smë'či:
149		Barka	/; /	sânće; sânce	smûčće; smûčće
150		Tatre	šmëč	šmëč	smûči
151		Pregarje	sanī	sanī	/
152		Hrušica	/	šm̃č	/
153		Podgrad	šlīte	šlīte	šlīte
154		Sabonje	/	/	/
155		Trnovo – Ilirska Bistrica	sânke; sanī; /	sânke; sânce; 'sa:nke	škīje; škīje; š'ki:je
156		Jelšane	'sa:nice	'sa:nice	š'ki:je
157		Podgraje	sânke	sânke	škīje
158		ROVTARSKA	Rut	/; žlīte	/; škī
159		Tolminsko	Podbrdo	žlīte; ž'litte	škī; š'ki
160		(z baškim podnarečjem)	Porezen	žlīte	škī
161		Most na Soči	ulāče, ulāke; ulāčę	ulāče, ulāke; ulāčę	škī; škī
162	Grahovo ob Bači	ulāče	ulāče	skī	
163	Čepovan	smūke	smūkce	škī	
164	Cerkljansko	Gorenja Trebuša	ōrļči	smūkce	
165	Šebrelje	sanī, ulake	sanī	škī	
166	Cerkno	sanī; sanī; sa'ni	sanī; sanī; sa'ni	škī; skī, smūče; s'ki, s'muče	
167	Kanomlja	s'muče	sa'niuc	s'muče	

168		Laniše	sanīȳc	sanīȳc	škī
169		Idrija	smüčę; smüče; smüče; smüče	smüčę; smüče; smüče; smüče	škī; škī; škī; škī
170	Črnovrško	Črni Vrh	smăċi; smăċi	smăċi; smăċi	skīje; škī
171		Godovič	smăċi	smăċi	škī
172		Hotedršica	smăċi	smăċi	škī
173	Horjulsko	Logatec	smăċî	smăċke	skî
174		Vrhnika	šlīte	šlīte	smüčke
175		Mala Ligojna	šlīte	šlīte	škī
176		Horjul	/, šli:te	/, šli:te	/, škī:
177		Polhov Gradec	šlīte, sanî	smüčke	škī, (skî)
178	Poljansko	Dobračeva – Žiri	smăċi	sânke	škī, smüčke
179		Lučine	'seni:ȳc	'seni:ȳčk	smuôjke
180		Leskovicca	senīȳc	senīȳčk	škī, smüče
181		Gorenja vas / Poljane	/; 'seni:ȳc	/; 'posmôjke	/; s'mučę
182		Bukov Vrh	sēnīȳc	sēnīȳčk	/
183		Javorje	sēnīȳc	sēnīȳc	smüčę
184		Gabrak	snīȳc	snīȳčk	smüče
185		Škofjeloško	Pungert	snī, posmôjke	snī
186	Žabnica		snī	snī	smüče
187	Zgornje Bitnje		snī; snī; snī, vlačūȳe; snī	snī; snī; snī; mále snī	smüčę; smüče; smüče; smüčę
188	GORENJSKA Selško	Zgornja Sorica	snī	snī	smüčę
189		Zali Log	snī	snī	smüčę
190		Podlonk	snī	snī	smüčę
191		Železniki	snī; posmôjke, vlakúȳe, šlīte	snī; sâanke, sâanke	smüč; smüče
192		Dražgoše	snī; šli:te, sni:	snī; pù:kļ, sni:	smüčę; smü:če
193		Selca	snī; snī, posmôjke, samô:teȳnce	snī; snī	smüčę; smüče
194		Praprotno	snī	snī	smüči
195		Gorenjsko	Dovje	snī, ərīč, kūrte, ųačūle	snī
196	Srednja vas		sanî	sanî	smüčę
197	Bohinjska Bela		snī	sânke	smüče, skī, dīlce
198	Zgornje Gorje		žlāife, samôteȳnce, örtičę, skòk	šlīte	škī

199		Javornik – Jesenice	snî	snî	smûčę
200		Breg	snî, wačûle, žlâife	wačûle	smûče
201		Radovljica	snî, šlîte; kô:nske sani:, samô:težance, sani:	šlîte; sani:, samô:težance	smûčę; smû:če
202		Kropa	snî; snû, zapręžne snû; posmô:ike, snî:	snî; snû; sà:ŋke	smûče; smûče; smû:če
203		Ljubno	snî	sní	smûče
204		Lom pod Storžičem	snî	snî	skî, smûčę
205		Zgornje Jezersko	snî	snî	smûče
206		Bašelj	snî, šlîte, ertîče; snî	snî; snî	smûčã; smûče
207		Kokra	snî	snî	smûče
208		Stražišče – Kranj	snî; snî; sâanke	snî; snî; sâanke	smûče; smûčę; smûče
209		Prmskovo	snî	snî	smûče
210		Šenčur	snî	snî	smûčę
211		Cerklje na Gorenjskem	snî; snî	snî; snî	smučî; smučî
212		Valburga	snî	snî	smûčę
213		Preska – Medvode	sni:	utrô:če sni:	smû:če
214		Dobrova	sənî	/	smûčę
215		Zgornje Gameljne	snîta	/	smûčę
216		Črna pri Kamniku	snî, sâinke	sâinke	smûče
217	Vzhodnogorenjsko podnarečje	Tunjice	snî	sâŋke	smûče
218		Srednje Jarše	səni:	sâ:ŋke	smû:če, di:lce
219		Dolsko	sâŋke, sanî	sâŋke	smûčę
220		Stebljevek	snî	/	smûč
221		Okrog pri Motniku	sâiŋke	sâiŋke	smûče
222		Obrše	snî	/	smûče
223		Krašnja	šlîte, snî; š'li:te, 'sa:ŋke	šlîte; š'li:te	smûče; s'mu:če
224		Moravče	slîta, (sanî)	slîta	smûče

225	DOLENJSKA Dolenjsko	Vače	sāņke	sāņke	smūče
226		Čemšenik	sānke	sānke	smūčke
227		Izlake	šlīte, sanī	šlīte	smūčke
228		Plešivica	šli:te	šlīte	smūčkę
229		Vnanje Gorice	sənī; šlīte, (sanī)	/; sāņke	smučī, smūčę; smūče
230		Borovnica	sanī, smučī	sāņke	smūčke
231		Rakitna	kiébe, smăčī; smučī, kiébe	/; kiépce	smúke, smūčke; smúke, smúke
232		Rakek	smęčī	sānķę	smučī
233		Begunje	sanī, smăčī	/	smūčke
234		Cerknica	sanī; smăčī; sāni, sānke; sānke; smęčī:	sānķę; smăčīcę; sānke; sānke; sā:nke	smūčkę; smūčkę; smūčke; smūčke; smū:čke
235		Lipsenj	sānke	sānke	smūčke
236		Nova vas	sānke; sâ:ņke, tə viēlke sâ:ņke, xi:tərce, samī:ce	sānke; sâ:ņkce, tə mǎ:le sâ:ņke	smūčke, smăčī; smū:čke, smū:čke
237		Stari trg pri Ložu	sāņke	sāņke	smăčī
238		Vrhnika pri Ložu	sâņke	sâņke	smăčī
239		Ig	sənī	/	smūči
240		Grosuplje	sīnī	sāņke	smūčke
241		Velika Račna	sīnī	sānke	smūčke
242		Raščica	sêiņke	sêiņke	smūčke
243		Podgorica	sənī	/	smūčkę
244		Sv. Gregor	sānke; sâņke	sānke; sâņkce	smūčke; smūčke
245		Sodražica	sānke	sānke	smúčke, smūčke
246		Kolenča vas	sanī	/	smūčke
247		Ribnica	sanī; sānke; sanī	/; sānke; sâņke	smūčke; smūčke; smūčke
248		Dolenja vas	sanī	/	smūčke
249		Rudnik – Ljubljana	sanī	/	smūče

250		Studenc – Ljubljana	sanī	sāŋke	smūče	
251		Janče	sanī	sāŋke	smūče	
252		Šmartno pri Litiji	/; sà:nke	/; sà:nke	/; smù:če	
253		Gorenje Brezovo	sənī	/	smūčę	
254		Stična	sĭnī, vlačúgje	/	smūčę	
255		Muljava	sĭnī, ũlačúge	sĭnī	smūče	
256		Zagradec	sənī, ũlačúga	sənī, sánke	smūče	
257		Ambrus	senī, sənī	sanī, sənī	smūčke	
258		Žužemberk	sənī	smúkce, ũlačúge	smūčke	
259		Malo Lipje	senī	sənī	smūčķę	
260		Mačkovec pri Dvoru	sənī	sənī	smūčke	
261		Tihaboj	sánke, ulačúgę	sánke	smŭče	
262	Vzhodnodolenjsko podnarečje	Šentrupert	smók'e; sà:nke	smók'c'e; sà:nke	smôčk'e; smŭ:čke	
263		Mirna	senī	sánke	smūčke	
264		Stari trg pri Trebnjem / Trebnje	saní; sanī	sánke; sánke	smūčke; smūčke	
265		Gorenji Vrh pri Dobrniču	sənī	/	smūčke, smūče	
266		Dobrnič	sənī	smučice	smūčke	
267		Mokronog	sanĭj; sánke	sāŋke; sánke	smūčke; smūčke	
268		Brezovica pri Mirni	sanī, smúke	sánke	smūči, smūče	
269		Dolenjsko	Vavta vas	sanī	sánke, sanī	smūče
270			Podhosta	sanī:	sanī:, sančī:ce, sánke	/
271	Uršna sela		sāŋke	sāŋke	smūčke	
272	Vzhodnodolenjsko podnarečje	Koroška vas	sanĭ	sà:ŋke	smŭ:čke	
273		Novo Mesto	sánke, sanī	sánke	smūče, smūčke	
274		Smolenja vas	sanī	/	smūče	
275		Gabrje	sanĭ:	sančĭ:ce	sà:nke, smŭ:če	
276		Zavinek	sani:	sà:nke	smù:čke	
277		Sela pri Šentjerneju	snī	/	smôčke	
278		Kostanjevica na Krki	/	/	/	

279	Kostelsko (z babnopoljskim govorom)	Babno Polje	sâjnke	sâjnke	smûčkę, kôrpļę	
280		Draga	sa'ni	'sa:nke	s'mučke, s'kije	
281		Osilnica	sâjnke	sâjnke	skîje	
282		Vas pri Kostelu / Delač	'sane	'sanęce	/	
283		Banja Loka	'sane	'sa:nke	s'ki:je, s'ki:	
284	Južnobelokranjsko	Spodnja Bilpa	sâni	sânice	skîje	
285		Predgrad	sâni	/	smûče	
286		Stari trg ob Kolpi	sâni	/	smûči	
287		Dobliče	sanî	/	smûče	
288		Dragovanja vas	sâni	sânke, sančice	smûče	
289		Dragatuš	sâni	/	smûči	
290		Vinica	sâni, vļáčice	vļáčice	škîje	
291		Preloka	sâni; sâni	/; /	smûči; smûčke	
292		Adlešiči	sâni	/	smûčke	
293		Severnobelokranjsko	Vavpča vas	sâni	/	smûče
294			Podzemelj	sâne	/	smûčę
295			Grm pri Podzemlju	sânj	/	smûče
296			Metlika	sâni	/	smûče
297	ŠTAJERSKA Posavsko (sestavljeno iz zagorsko-trbovelskega, laškega in sevniško-krškega podnarečja)	Planinska vas	sânke	sânke	smûčke	
298		Dobovec	'sa:nke	'sa:nke	s'mu:čke	
299		Svibno	'sa:ŋke, up'rięzne 'sa:ŋke	at'ruo:čje 'sa:ŋke	s'mu:učę, smûčke	
300		Turje	šlîte	sânke	smûčę	
301		Radeče	sânke	sânke	smûčke	
302		Lokavec	sânke, uprięzne sânke, ruočne sânke	otruoške sânkę	smûče	
303		Žigon	sânke	sânke	smûke	
304		Sevnica	sanî; 'sa:nke	sânke; 'sa:nke	/; s'mu:čę, p'la:nke, 'di:le	
305		Ložice	sâjnke	sâjnke	smûčę	
306		Leskovec	sânke	sânke	smûčę	
307		Dobeno	'sâ:ŋke	'sâ:ŋke	s'mu:čę, s'mu:čę	
308		Velika dolina	sânkä, sâni	sânkä	smûčä	

309	Zgornjesavinjsko (s solčavskim podnarečjem)	Solčava	'pó:ke, r̥'tičə	'səŋke	škije
310		Luče	sānke, səne	sānke	skije, smūčke
311		Ljubno ob Savinji	sāŋk'e; sank'ə (!)	sāŋk'e; sank'ə (!)	škija; škijē (!)
312		Gornji Grad	sāŋke; šliře, sāŋke	sāŋke; sāŋke	smūčke; smūčke
313		Meliše	sānk'á	sānk'á	smūča
314		Spodnje Kraše	š'litá, 'po:ká	'sá:nká	s'muča, s'mučə
315		Nizka vas	šlite	sāŋke	smūče
316		Mozirje	sēŋke, sāŋke; sanī; /, pōki	sēŋke, sāŋke; sanī; sānke	škije, smūče; smūče; smūče
317	Srednjesavinjsko	Motnik	snī, šlite, šlite; sāŋke, šlite; sānke	šlite; sāŋke; sānke	smūče; smūče; smūče
318		Šentgotard	šlite	šlite	smūče
319		Vransko	šlite	sāŋke	smūče
320		Gomilsko	šlite	šlite	smūče
321		Šoštanj	šlite, sanī	šlite	smūče, škije
322		Rečica ob Paki	senī	sēŋke	smūče
323		Črnova	sāŋke	sāŋke	smūčke
324		Ložnica	šlite	šlite	smūče
325		Kasaze	šlite	sānke	škije
326		Vojnik	sanī, šlite; š'li:te, 'sa:nke	šlite; 'sa:nke	smūče; s'mu:če
327	Srednještajersko	Svetina	šlīite, šlēite	šlīite	škije
328		Proseniško	šlite	šlite	smūče
329		Šentjur	/	/	/
330		Šentrupert	sāŋke	sāŋke	/
331		Slivnica pri Celju	sānke, šlīite	sānke, šlīite	smūče, līize
332		Žusem	sāŋke	sāŋke	smūčke, smūči
333		Zadrže	šlīite, sāŋke	sāŋke, šlīite	smūče
334		Zibika	sāinke, šlīite	sāinke	smūče, skije
335		Poljčane	sanī	sānke	smūče, škí
336		Spodnja Polskava	šlite	šlite	skije
337		Ratanska vas	sōiŋke	sōiŋke	smūče, skije
338		Tlake	sāiŋke	sāiŋke	smūče
339		Dobovec	sāiŋke	sāiŋkice	smūče
340	Kozjansko-bizeljsko	Podčetrtek	sāŋke	sāŋke	smūčke
341		Planina pri Sevnici	sāŋke	sāŋke	smūče

342		Prevorje – Lopaca	sânke	sânke	smûče
343		Pilštajn	sâŋke	sâŋke	smûće
344		Kozje	/	sâj̣inke	/
345		Bistrica ob Sotli	/; 'sä:jnke, fp're:žne 'sä:jnke	/; 'sä:jnke	/; s'mü:če
346		Zgornja Sušica	sâŋke	sâŋke	smûče
347		Pišece	sâŋke; sâj̣inke	sâŋke; sâj̣inke, sâj̣inke	smûčke; smûče
348		Sromlje	sâj̣inke	sâj̣inke	smûče
349		Kapele	'sä:jnke	'sä:jnke	s'mü:če
350		Šentlenart – Brežice	sâj̣inke	sâj̣inke	smûče
351		Mostec	sâj̣inke	sâj̣inke	smûče
352	Južnopohorsko (s kozjaškim podnarečjem)	Vitanje	šlëte, šlite, pōki	šlëte	skëje
353		Skomarje	šlëite, sâŋke	šlëite, sâŋke	skëje
354		Žiče	šlëite	šlëite	smûče
355		Oplotnica	'sa:ŋke, 'pouk	ut'ra:pčje 'sa:ŋke	'ka:rple
356		Zafošt – Slovenska Bistrica	sâŋke, šlëite	sâŋke	skëjje
357		Lobnica	sâne	/	skîji
358		Pivola	sâni, sâŋke	sâŋke	škîje
359		Miklavž na Dravskem polju	sâne; sâne	sânke; sâнке	smûče; smûče, (skîje)
360		Lučane – Lutschach	'sane, 'pokj	'sane	š'ki:jj
361		Zgornji Slemen	'sa:ne	'sa:nke	s'ki:ji
362	Zgornja Kungota	sâne; sâne	/	škîje; škîje	
363	PANONSKA	Šentilj	sâne; 'sa:ne	/; 'sa:nke	škîji, smûči; s'ki:je
364	Slovenskogo-riško	Zgornja Velka	'sa:ne; 'sa:ni	'sa:ne; 'sa:ni	s'ki:je; s'ki:je
365		Kremberk	'sa:ni	'sa:nke	s'ki:je
366		Spodnja Voličina	sanî; sa'ni:	sanî; 'sa:nke	/; s'ki:je, s'mu:čke
367		Negova	sa'ni:	sa'ni:	s'mu:čj
368		Črešnjevci	sanî; sa'ni:	sanî; sa'ni:	skî; s'mu:čj, s'ki:je
369	Prleško	Brengova	sa'ni:	sa'ni:	s'mu:če
370		Videm ob Ščavnici	sânofka; sanî; sanî	sânofka; sanî; sanî	/; smučj; smučj

371		Veržej	sanī	sänke	smüčę
372		Križevci pri Ljutomeru / Gajševci	sanī; sanī	sänɔfka; sanī	/; smüčĭ
373		Bučkovci	sanī	sanī	smüčĭ
374		Ljutomer	sanī; sa'ni:	sãŋafkę; sa'ni:	smüčę; s'mučę
375		Gibina	sõni	sančice	skīĕ
376		Sveti Tomaž	sanī	/	(smüči)
377		Miklavž pri Ormožu	sanī	/	smüčę
378		Juršinci	sa'ni:	sa'ni:	s'mu:čĭ
379		Podvinci	sanī	sanī	smüče, (skĭję)
380		Cvetkovci	sanī, vpręžne sanī	sanī	smüčę
381		Ormož	sanī; 'sã:nke	sanī; 'sã:nke	smüčĭ; s'mu:če
382		Središče ob Dravi	sãŋĭ	sãŋĭ	/
383		Ptujska Gora	vla'çu:gã	'sã:nke	s'mu:če
384		Žetale	'sa:jnke	'sa:jnke	s'mu:čę
385	Haloško	Podlehnik	sanī	sãŋke	smüče
386		Cirkulane	sanī; sãni	sanī; sãni, sãŋkice	smüčę; smüči
387	Prekmursko	Cankova	sã'ni:ĭ	sã'ni:ĭ	s'mučę
388		Gorica	sãŋĭ; sanĭĭ	sãŋĭ; sanĭĭ	smüčę; smüče
389		Martjanci	sanī	sanī	smüče
390		Strehovci	sãŋĭ, smüčę	smüče	smüčę
391		Beltinci	sanĭĭ	sanĭĭ	smüče
392		Gomilica	sanĭĭ; sanĭĭ; sa'niĭ	sanĭĭ; sanĭĭ; sa'niĭ	/; smüče; s'mučę
393		Nedelica	sanĭĭ	sanĭĭ	smučã (!)
394		Velika Polana	sanī, sanĭĭ	sanī	/
395		Gornja Bistrica	sanī	sanī	smüče
396		Hotiza	sanī	sanī	/
397		Večeslavci	sa'ni:ĭ	sa'ni:ĭ	s'ki:je
398		Grad	sanī	sanī	smüči
399		Gornji Petrovci	sanĭĭ	sanĭĭ	smüče
400		Križevci	sanĭĭ	sanĭĭ	smüče
401		Kančevci	sã'ni:ĭ	sã'ni:ĭ	s'mučę
402		Šalovci	sa'ni:	sa'ni:	s'mu:če
403		Markovci	sanī	sanī	smüčę

404		G. Senik – Felsőszölnök	sanĭ, vĕŭke sanĭ; kŕňske sanĭ, vĕŭke sanĭ, sanĭ; sa'ni; sa'ni; 'vö:lke sa'ni:	sanĭ; mäle sanĭ; sa'ni; sa'ni:	skĭje; skĭje, skāle; s'ki:je; s'ki:je
405		Slovenska vas – Rábatótfalu	sa'ni	sa'ni	s'ki:je
406		Ženavci – Jennersdorf	–	–	–

3. Komentiranje in analiza gradiva

3.1. Sani

Za *sani* (v SSKJ s pomenom 'vozilo navadno z dvema ozkima drsnima ploskvama za premikanje, prevažanje po snegu', knj. *sani* (*i*)), se v narečjih najpogosteje uporablja v dveh naglasnih in oblikovnih različicah izpričan leksem *sani* (*sani* : *sáni* in *sáne*); psl. **sāni* (Snoj 2009: 640). Drugi najpogostejši leksem je *sanke*, redko pa se pojavijo še izpeljanke *sanice* ali *sanivec*. Pogosta so poimenovanja *smuči*, *smuče* in *smuke* ter *vlake*, *vlače* in izpeljanke *vlačuge*, *vlačice*, *vlačulje* in *vlakuze* ter *rtiče* in enkratnica *rte*. Redki so izrazi *posmojke*, *samotežnice*, *samoteznice* in *tezne* (s pomenom 'ročne sani') v ziljskem narečju.

Med germanizmi so najpogostejša poimenovanja *šlite*, značilne predvsem za gorenjske in štajerske govore; *žlite* ali *žlike*; *žlajfe* ali *žlefe*; *poke*, *poki*, *pok* in *pokelj*. Kot edini romanizem se v terskem narečju uporablja furlanizem *lodža*. Enkratni leksemi so: *sanka* v T080, *sanita* v T215 in *sanovka* v T370, *vlačun* v T075, *rte* v T020, *pokelj* v T045, *žlefe* v T008, *orlič* v T164, *kebe* v T231, *samoteznice* v T007, *vlakuze* v T191 in *skok* v T198 ter *hitrice* in *samice* v T236.

Za nekaj točk v gradivu (gl. 2.1. Indeks besedja v fonetični transkripciji po seznamu zapisov govoru v mreži krajev za SLA) na to vprašanje ni odgovora. Ponekod je dodatno pojasnjeno, da tam sani nimajo (T117, T120, T126, T127, T135) ali jih ne poznajo (T132). Včasih je odgovor sicer zapisan, a v oklepaju (T099, T120), kar nakazuje, da tam sani ni oziroma da je poimenovanje *sani* knjižno.

Od besednih zvez uporabljajo: *vprežne sani* v T050 in T380, *velike sani* v T404 in *konjske sani* v T201 in T404; *vprežne sanke* v T299, T302 in T345 in *ta velike sanke* v T236 ter enkratne besedne zveze *zaprežne sani* v T202 in *ročne sanke* v T302. Za nekatere krajevne govore so v zapisih navedena še poimenovanja za tipe oz. vrste sani, npr. v T191 *gólcarske* 'gozdarske' *sani* 'za spravlanje lesa, vozi jih delavec'; v T372 so *lahke sani* 'za boljše prilike', *žmetne sani* pa so

vprežne *sani*. V vprežne *sani* so vpregali konje (t. i. *konjske sani* v T201 in T404) ali vole (npr. v T087: *š'li:ta so up'ra:ryli za uə'la:mi*). *Slovenski smučarski slovar* iz 2011 navaja le sodobne termine, npr. *motórne saní, plúžne saní, reševálne saní, snéžne saní* ..., ki jih v narečnem gradivu za SLA ne najdemo, ne navaja pa narečnih poimenovanj.

3.2. Otroške *sani*

Za *otroške sani* (s pomenom 'vozilo navadno z dvema ozkima drsnima ploskvama za premikanje, prevažanje otrok po snegu', knj. *sani* in *sánke* (î; â)), se najbolj pogosto uporablja leksem *sanke*, drugi najpogostejši leksem je *sani*. Pogoste so tudi izpeljanke in manjšalnice, npr. *sanice, sančice, sankice, sanivec* in *sanivček*; *smučke, smučice, smukice* ter *teznice*. Kot enkratnice se pojavijo še leksemi *vlačulje* v T200 in *vlačuge* v T258, *teznice* v T001, *žlitke* v T159, *hodeljni* v T018, *krevljice* v T019, *gredelj* v T029, *posmojke* v T181, *pokelj* v T192, *samotežnice* v T201 in *kebice* v T231.

Ti leksemi se lahko uporabljajo tudi v zvezah z levim pridevniškim prilastkom, npr. *otroške sani* v T050, *otročje sani* v T213, *male sani* v T187 in T404; *otroške sanke* v T302, *otročje sanke* v T299 in T355, *ta male sanke* v T236. V T195 je ob leksemu *sani* pojasnilo *otroške za drečanje*, v T198 pa ob leksemu *šlite* še *ta male* in *za otroke*.

3.3. *Smučī*

Za *smučī* (v SSKJ s pomenom 'dolga, ozka, tanka, spredaj zakrivljena priprava za drsenje po snegu, ki se pritrdi na čevlje', knj. *smúčka* (û)) so najpogostejša poimenovanja s korenem *smuč-*, navadno v množinski obliki izpričano kot *smučī* (ed. *smuč*), *smučē* (ed. *smučā*) ali *smučke* (ed. *smučka*), drugo najpogostejše pa germanizem *skije* oz. *škije* (v koroških narečjih). Germanizmi *ski, ški* in *ši* so značilni za narečja v stiku z nemškim, furlanskim in italijanskim jezikom, *šije* pa v ziljskem, rožanskem in podjunskem narečju.

Redko se pojavijo leksemi *šlite, dilje* in *diljice* ter *krplje*, kot enkratnice pa tudi *šlitne* (v T055), *smojke* (v T179), *planke* (v T304), *liže* (v T331), *skale* (v T404 s pripisom slabšalno) in *sanke* (v T275 s pomenom 'zelo preproste *smučī*'). V nekaterih točkah imamo zapisane tudi glagole, npr. v T003, T011 in T074 *šijati*, v T031 *šikjati*, v T387 pa je zapisan še leksem *pikola* 'smučarska palica'.

V T156 je avtorica prispevka kot izpraševalka na terenu dobila pojasnilo, da so *smučī* dobili šele po 1. svetovni vojni. Tudi v T239 piše, da je leksem *smučī* novejši, saj jih prej niso imeli; tako piše tudi ob leksemu *smučke* v T257. V T180 je poleg novejšega leksema *smučē* tudi starejši germanizem *ški*, v T280 pa so *smučke* mlajši leksem k starejšemu *skije*. V T229 in T299 je leksem *smučke*

zapisan kot starejši ob mlajšem *smučē*, v T332 pa kot starejši leksem ob mlajšem *smuči*. V T377 in v T381 je ob *smučeh* zapisano, da je to poimenovanje novejšo oz. knjižno.

4. Poknjiženi leksemi in izvor besed

Slovenski jezik meji na pet sosednjih jezikov – italijanskega, furlanskega, nemškega, madžarskega in hrvaškega – zato v slovenskih narečjih najdemo vplive teh jezikov (zlasti to velja za obrobna – mejna narečja oz. t. i. narečja v stiku). Poleg besed slovanskega izvora najdemo v narečjih izposojenke, prevzete v različnih obdobjih (od 8. stoletja dalje). Največ prevzetih besed predstavljajo germanizmi (zlasti prevzemanje iz južne bavarske nemščine v narečno slovenščino). Manj je romanizmov (predvsem na zahodu: primorska narečja), in sicer iz furlanščine, beneške ali knjižne italijanščine ter istriotščine. Najmanj je hungarizmov oz. madžarizmov (na skrajnem severovzhodu: prekmursko narečje); Jakop 2015: 91–92.

V morfološki analizi je prikazana oblikovna oz. morfemska zgradba fonetično poknjiženih oblik narečnih leksemov v praslovanski izrazni podobi. Poknjiženi obliki leksema sledi njen praslovanski transponat, slednjemu pa njegovi besedotvorni predhodniki (označen z <) ali tujejezični vir oz. izvor (s korenško obliko v oklepaju in nadalje označen z ←).⁶

4.1. Sani

sani < **san-i*

sane < **san-ε*

sanke < **san-ɤk-ε* (sekundarna palatalizacija *n* pred *k* (*sajnke*) v T216, T221, T242, T279, T281, T305, T334, T337–T339, T345, T347–T351, T242, T347–T348, T338–T339, T384)

sanka < **san-ɤk-a*

sanice < **san-ic-ε*

sanivec < **san-iv-ɤc-ɔ*

sanita < nejasno, morda v zvezi s *sani*

sanovka < **san-ov-ɤk-a* (sekundarna palatalizacija *n* pred *k* (*sanjovka*) v T374)

vpredne sani < **vɔ-prɛž-ɔn-ε-j-ε san-i* ← **vɔ-* + **prɛti* (< **prɛg-ti*) 'napeti, zvezati' > 'vpredči' + **san-i*

vpredne sanke < **vɔ-prɛž-ɔn-ε-j-ε san-ɤk-ε*

⁶ Po Šekli (SLA 2.2: 52–58).

velike sani < **vel-ik-ę-j-ę san-i* ← **vel-ik-ъ* ‘velik’ + **san-i*

ta velike sanke < **ta vel-ik-ę-j-ę san-ъk-ę* ← **ta/*tъ/*tě/*tę* ‘ta’ + **vel-ik-ъ* ‘velik’ + **san-ъk-ę*

smučī < **smuč-i* ← **smuč-a-ti* ‘(hitro) drseti, hitro se premikati’

smučę < **smuč-ę* ← **smuč-a-ti* ‘(hitro) drseti, hitro se premikati’

smuke < **smuk-ę* ← **smuk-a-ti* ‘delati hitre gibe’

vlak < **volk-ъ* ← **volk-ъ* ‘vlečenje, vleka’ ← **velī* (< **velk-ti*) ‘vleči’ **velk-ę* ‘vlečem’

vlaka < **volk-a*

vlake < **volk-ę*

vlakuzę < **volk-už-ę*

vlačice < **volč-ic-ę* ← **volč-i-ti* ‘vlačiti’

vlačuga < **volč-ug-a*

vlačuge < **volč-ug-ę*

vlačulje < **volč-ul-ę*

vlačun < **volč-un-ъ*

rte < **rъt-ę* ← **rъt-ъ* *‘dvignjeno mesto’

rtič < **rъt-īf-ъ*

rtičę < **rъt-īf-ę*

posmojke < **po-smōd-ъk-ę* ← **po-* + **smōd-i-ti* ‘smoditi’

tezne < **tęz-ъn-ę* ← **tęz-a* ‘mučenje, natezalnica’ ← *(*po*)*tęz-a-ti* ‘potegovati’ ← **tęg-nę-ti* ‘vleči, raztegovati, napenjati’ ← **tęg-ъ* ‘težek’

samoteznice < **sam-o-tęz-ъn-ic-ę* ← **sam-ъ* + **tęg-nę-ti*

samotežnice < **sam-o-tęž-ъn-ic-ę* ← **sam-ъ* + **tęž-i-ti* ‘naložiti, obtežiti’ ← **tęg-ъ* ‘težek’

samice < **sam-ic-ę* ← **sam-ъ* ‘sam’

orličī < **or-bl-īf-i* ← **or-bl-ъ* ‘orel’

hitrice < **xytr-ic-ę* ← **xytr-ъ* *‘spreten, takšen, ki dela hitre gibe’

skok < **skok-ъ* ‘skakanje’, sorodno s **skočiti* ‘skočiti’

šlite < *(*šlit*)-ę ← srvnem. *slite* ‘sani’

šlik < *(*šlik*)-ъ

slita < *(*slit*)-a

žlite < *(*žlit*)-ę ← srvnem. *slite* ‘sani’ (pred prehodom srvnem. ž v š)

žlita < *(*žlit*)-*a*

žlik < *(*žlik*)-*ɔ*

žlajfe < *(*žlajf*)-*ɛ* ← srvnem. *slei(p)fe* ‘sani’ ← *slei(p)fen* ‘drsati, vlačiti’

žlefe < *(*žlef*)-*ɛ*

pok < *(*pok*)-*ɔ* ← bav. avstr. nem. *Pock*

poki < *(*pok*)-*i*

poke < *(*pok*)-*ɛ*

pokelj < *(*pok*)-*ɔ*/*(*pokl*)-*ɔ* ‘sani’ ← avstr. bav. nem. *Pock* ‘kozel’ (+ manjšalna pripona *-lein*); nem. *Bockerl* ‘sani’ / ← nar. nem. **Pockeln* za nem. *Buckel* ‘grba’

lodža < *(*lodž*)-*a* ← furl. *loze* ‘sani’

kurte < *(*kurt*)-*e* ← furl. *curt* ‘kratek’

kebe, nejasno

4.2. Otroške sani

sani < **san-i*

sane < **san-ɛ*

sanice < **san-ic-ɛ*

sanivec < **san-iv-ɔc-ɔ*

sanivček < **san-iv-ɔč-ɔk-ɔ*

sanovka < **san-ov-ɔk-a*

sanovka < **san-ov-ɔk-ɛ*

otroške sani < **ot-rok-ɔsk-ɔ-j-e san-i* ← **ot-rok-ɔ* ‘otrok’ + **san-i*

otročje sani < **ot-rok-ɔj-e san-i* ← **ot-rok-ɔ* ‘otrok’ + **san-i*

male sani < **mal-ɔ-j-e san-i* ← **ta/*tɔ/*těl/*te* ‘ta’ + **mal-ɔ* ‘majhen’ + **san-i*

sanke < **san-ɔk-ɛ* (sekundarna palatalizacija *n* pred *k* (*sajnke*) v T216, T221, T242, T279, T281, T305, T334, T337–T338, T344–T345, T347–T351 in T384)

sankice < **san-ɔk-ic-ɛ* (sekundarna palatalizacija *n* pred *k* (*sajnkice*) v T339, T347, T386)

sančice < **san-ɔč-ic-ɛ*

otroške sanke < **ot-rok-ɔsk-ɔ-j-e san-ɔk-ɛ* ← **ot-rok-ɔ* ‘otrok’ + **san-ɔk-ɛ*

otročje sanke < **ot-rok-ɔj-e san-ɔk-ɛ* ← **ot-rok-ɔ* ‘otrok’ + **san-ɔk-ɛ*

- ta male sanke** < **ta mal-ʔ-j-ε san-ʔk-ε* ← **ta/*tʔ/*tǣ/*tε* ‘ta’ + **mal-ʔ* ‘majhen’ + **san-ʔk-ε*
- smučī** < **smuč-i* ← **smuč-a-ti* ‘(hitro) drseti, hitro se premikati’
- smučē** < **smuč-ε* ← **smuč-a-ti* ‘(hitro) drseti, hitro se premikati’
- smučke** < **smuč-ʔk-ε*
- smučice** < **smuč-ic-ε*
- smukice** < **smuk-ic-ε* ← **smuk-a-ti* ‘delati hitre gibe’
- vlak** < **volk-ʔ* ← **volk-ʔ* ‘vlečenje, vleka’ ← **vel-ti* (< **velk-ti*) ‘vleči’ **velk-ʔ* ‘vlečem’
- vlaka** < **volk-a*
- vlake** < **volk-ε*
- vlakice** < **volk-ic-ε*
- vlakica** < **volk-ic-a*
- vlačice** < **volč-ic-a* ← **volč-i-ti* ‘vlačiti’ je ponavljalni glagol od **vel-ti* (< **velk-ti*) ‘vleči’
- vlačuge** < **volč-ug-ε*
- vlačulje** < **volč-ul-ε*
- tezne** < **tez-ʔn-ε* ← **tez-a* ‘mučenje, natezalnica’ ← *(*po*)*tez-a-ti* ‘potegovati’ ← **teğ-nʔ-ti* ‘vleči, raztegovati, napenjati’ ← **teğ-ʔ* ‘težek’
- teznice** < **tez-ʔn-ic-ε*
- šlite** < *(*šlit*)-ε ← srvnem. *slite* ‘sani’
- šlik** < *(*šlik*)-ʔ
- žlite** < *(*žlit*)-ε ← srvnem. *slite* ‘sani’ (pred prehodom srvnem. *ž* v *š*)
- žlita** < *(*žlit*)-a
- žlik** < *(*žlik*)-ʔ
- žlitke** < *(*žlit*)-ʔkε
- rodelj** < *(*rodĭ*)-ʔ ← nem. *Rodel* ‘sani’
- rodelje** < (*rodĭ*)-ε
- rodeljni** < (*rodĭn*)-i ← nar. nem. **Rodeln* za nem. *Rodel* ‘sani’
- lodža** < *(*lodž*)-a ← furl. *loze* ‘sani’
- hodeljni** < **xod-ʔl-ʔn-i*/**xod-ʔl-(n)-i* ← **xod-ʔl-ʔ* ← **xod-i-ti* ‘hoditi, iti peš’
- krevljice** < *(*krevĭ*)-ic-ε ‘palica z ukrivljenim koncem za opiranje’ ← srvnem. *kröuwel*, *krewel*, *kröul* ‘kavelj za jemanje lonca iz peči’ > nem. *Kräuel*, *Krähl* ‘vile z zakrivljenimi roglji’

posmojke < **po-smōd-bk-ε* ← **po-* + **smōd-i-ti* ‘smoditi’

samotežnice < **sam-o-tež-bn-ic-ε* ← **sam-ɔ* + **tež-i-ti* ‘naložiti, obtežiti’ ← **teğ-ɔ* ‘težek’

gredelj < **grēd-el-b* ← **grēd-a* (**grēd-ɔ*) ‘bruno’

pokelj < *(*pok*)-*bl-b*/*(*pokl*)*b* ‘sani’ ← avstr. bav. nem. *Pock* ‘kozel’ (+ manjšalna pripona *-lein*); nem. *Bockerl* ‘sani’ / ← nar. nem. **Pockeln* za nem. *Buckel* ‘grba’
kebice, nejasno (gl. še *kebe* ‘sani’ v T231)

4.3. Smuč

smuči < **smuč-i* ← **smuč-a-ti* ‘(hitro) drseti, hitro se premikati’

smuče < **smuč-ε*

smučke < **smuč-bk-ε*

smuke < **smuk-ε* ← **smuk-a-ti* ‘delati hitre gibe’

ši < *(*ši*)-*θ* ← nem. *Schi* ‘smučka’, it. *sci* ‘smučka’

šije < *(*ši*)-*j-ε*

ski < *(*ski*)-*θ* ← nem. *Ski* ‘smučka’

ški < *(*ski*)-*θ*

skije < *(*ski*)-*j-ε* ← nem. *Ski* ‘smučka’

škije < *(*ški*)-*j-ε*

šlite < *(*šlit*)-*ε* ← srvnem. *slite* ‘sani’

šlita (Imn.) < *(*šlit*)-*a*

šlitne < *(*šlitn*)-*ε*; *-n-* je morda bav. nem. (prim. frank. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* ‘(ena) cerkev’)

dilje < *(*dil*)-*ε* ‘smuči’ ← srvnem. *dille*, *dil* ‘deska, pod, lesen strop’, nem. *Diele* ‘(podna) deska’

diljice < *(*dil*)-*ic-ε* ← *(*dil*)-*a*

krplje < **kɔrp-bl-ε* ← **kɔrp-a* ‘odrezan kos tkanine’

planke < *(*plank*)-*ε* ← srvnem. *planke*, nem. *Planke* ‘deska’

skale < **skal-ε* ← **skal-i-ti* ‘cepiti’

smojke < **smōd-bk-ε* ← **smōd-i-ti* ‘smoditi’

sanke < **san-ɔk-ε* ← **san-i*

liže < **lyž-ε*

5. Etnološka razlaga

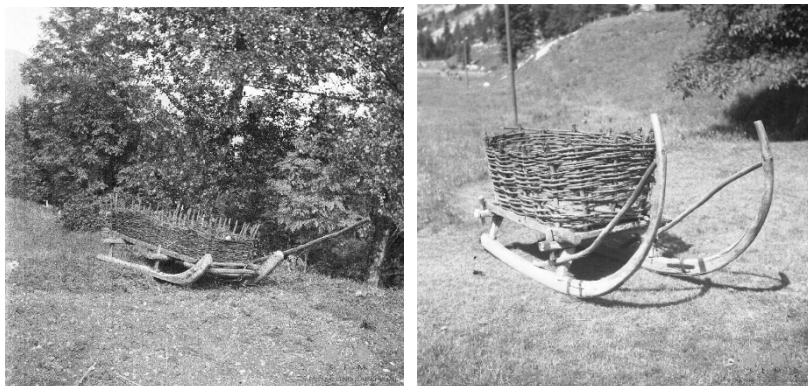
Narečno gradivo, zbrano za SLA, ni zanimivo le za jezikoslovje, ampak tudi za druge stroke, zlasti za etnologijo in etnografijo. V razdelku so (delno tudi po predlogi etnologa Vita Hazlerja (SEM) in Janeza Bogataja (SEL 2004)) z etnološko osvetlitvijo kratko predstavljeni obravnavani pojmi s področja materialne kulturne dediščine. Obrtniki – kolarji – so namreč poleg lesenih koles izdelovali tudi lesene dele najrazličnejših prevoznih sredstev, kot so vozovi, kočije, sani in smuči.

5.1. Sani

Sneg je v zimskem času nekoč močno oteževal potniški in tovorni transport v alpskih in drugih mrzlih pokrajinah. Snežnih plugov takrat še niso poznali in v takih pogojih so bile poleg konjev (in/ali oslov) sani edini način prevoza. Razvoj sani je potekal vzporedno z razvojem kolesa. Za vsako vrsto podlage so uporabili druge materiale, oblike in širine sanic. Prednji del sanic so zakrivili navzgor in tako omogočili prečkanje manjših neravnin. Kot pri kolesu napere, so pri saneh nastali podporni nastavki, nožice, na katerih počiva nadgradnja. Leseno drsno strukturo je kmalu dopolnila kovina (kot pri kolesu kovinski obod), ki je zmanjšala obrabo ter olajšala drsenje. Gornji del so oblikovali v udobne sedeže za potnike ali v enostavno ogrodje za prevoz materiala.⁷

Sani so pretežno zimsko, delno pa tudi letno vozilo z ozkima drsnima ploskvama za prevoz blaga in oseb ali za vožnjo po tleh, snegu in ledu. Kot delovno prometno sredstvo so najbolj razširjene samotěžne sani v hribovitem alpskem svetu (za prevažanje sena, listja, gnoja, lesa in kamenja). V okolici fužinarskih in rudarskih krajev so na saneh vozili rudo in oglje. Sani krmari voznik na sprednjem zakrivljenem delu sani, zaviranje in spreminjanje smeri drsenja pa uravnava z nogami.

⁷ Vir: <http://www.euromobil.si/nenavadno/clanek/snezne-sani>

Slika 3. Boris Orel: „*Seni*“ s košem za gnoj vlačit, Kobarid, julij 1951 (*Slovenski etnografski muzej = SEM*)⁸

Slika 4. „*Seni trentarske*“ (*sani*) s košem za prevoz gnoja, Trenta, julij 1952 (SEM)

Poleg samotěžnih sani (t. i. *samotežnice*) so bile v rabi ročne, vprežne in motorne sani. Med ročnimi sanmi je vrsta manjših za razvažanje gnoja, kamenja in drugega tovara. Mednje sodijo tudi sani za zabavo in šport (sankanje), predvsem v zimskem času. Sankanje je bilo namreč do konca 1. svetovne vojne veliko bolj priljubljeno kot smučanje in drsanje. Prva športna sankška proga je bila narejena v Bohinjski Bistrici že pozimi 1907/1908, kjer je bilo 1909 tudi prvo slovensko sankško prvenstvo. Vprežne sani so enojne in dvojne; slednje imajo sprednji del ločen in gibljiv, kar omogoča obračanje (kot pri vozu). Za osebni prevoz so uporabljali sani, ki so bile v zgornjem delu podobne vozovom z vzmetmi. Lastniki sani so bili premožnejši vaščani in tržani. Uporaba sani se je zmanjšala s pluzenjem cest po 2. sv. vojni (Šarf 1956; Sitar 1995; SEL 2004: 522 in 523).

⁸ Enega od najpomembnejših fondov SEM predstavljajo fotografije, risbe, skice in zapiski tako imenovanih Orlovih ekip: to so bile vsakoletne sistematične terenske raziskave kustosov SEM, ki jih je leta 1948 vpeljal takratni ravnatelj dr. Boris Orel, član in vodja 18 ekip. Ekipe so bile sestavljene iz 10–20 članov; to so bili kustosi SEM, risarji in drugi sodelavci, ki so se sistematično lotili popisovanja in beleženja življenja na izbranih območjih Slovenije (Miha Špiček v Todorović in Kranjac 2020: 13).

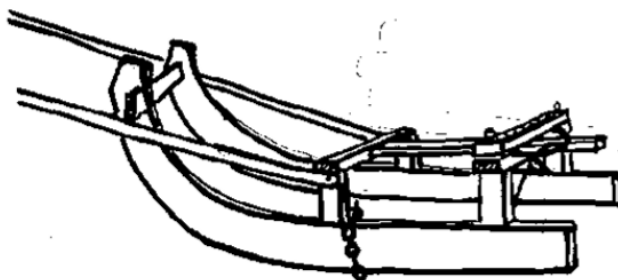
Slika 5. Majda Rupar: (*samotiž*) *sani* za *prevoz lesa*. Zgornji Brezen, Vitanje, Južno Pohorje, julij 1963 (SEM)

Slika 6. Jakob Kranjc (?): Cerknica, Jakob Kranjc in hči Hermina, december 1948⁹

Vprežne sani so bile (zlasti pozimi) namenjene za prevoz tovora, potnikov, pa tudi za preživljanje prostega časa. Na Slovenskem so bile v rabi do 60. let 20. stoletja, ko se je izboljšalo cestno omrežje in povečal cestni promet ter uvedlo redno zimsko pluženje javnih cest. V tem obdobju se je tudi občutno zmanjšal prevoz tovora s sanmi na kmetijah, predvsem zaradi uvajanja traktorjev in traktorskih priključkov, ki so sčasoma povsem nadomestili vlečne sani. Na kmečkih gospodarstvih so vlečne sani v zimskih mesecih uporabljali predvsem za prevoz gnoja na njive, kjer so ga nakladali na kup in ga zgodaj spomladi raztrosili po njivah. Z vlečnimi sanmi so pozimi prevažali tudi drva in hlodovino za nadaljnjo obdelavo.

Vprežne sani so bile težke in namenjene zimskemu prevozu tovora. Imele so sanice v širini do 10 cm. Če so z njimi vozili navzdol, so zavirali tako, da so okoli »šlitnice« (tj. sanice) navezali »rajsketno« (tj. verigo z velikimi in močnimi *glidi* oz. členi), da je dobro zavirala. *Poki* (gibljive tovarne sani, s katerimi so lažje zavijali) so imeli za razliko od sani oje in v nje vpreženega le enega konja. Namesto zavor so uporabljali »mačke«, ki so jih namestili na zadnji del sanic in z njimi zavirali. Lahke sani so največkrat uporabljali za osebne prevoze v zimskih časih. Marsikje so z vozov sneli kolesa in namesto njih namestili prilagojene sanice (Videčnik 1988: 6, 17 in 39).

⁹ Vir: <https://stareslike.cerknica.org/2015/02/10/1948-cerknica-na-saneh/>

Slika 7. *Poki* (Videčnik 1988: 38)

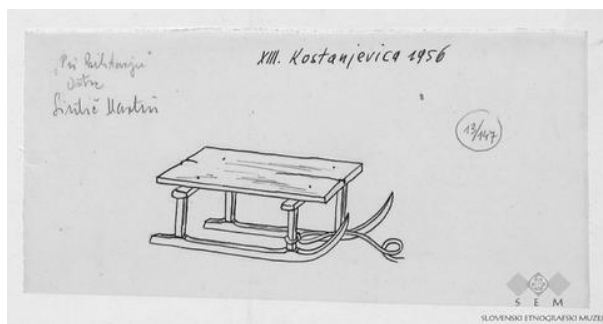
Vlečne sani so uporabljali tudi med letom kot prevozno sredstvo zlasti po zatravljenih poteh. Na Dolenjskem so npr. z manjšimi, nizkimi vprežnimi sanmi *vlačugami* (ed. *vlačuga*) v poletnih mesecih (od pomladi do jeseni) kmetje prevažali kamenje in drva. Na vzhodnem Štajerskem so z *vlačugami* prevažali kamenje iz kamnolomov. V Goriških Brdih so sredi 20. stoletja še uporabljali velike sani *vlake* (ed. *vlaka*) za prevoz različnih bremen (npr. drv, sena ali slame). Z velikimi vprežnimi sanmi so vlačili gnoj na njive v prvih mesecih leta. Takšne vprežne sani so imele nasajen iz leske pleten podolgovat koš, ki so mu ponekod vgradili vratca, da so skozi njih lažje in hitreje izmetavali gnoj.

Podobne vprežne sani so do srede 50. let 20. stoletja uporabljali na Dolenjskem na območju Velikih Lašč in Kostanjevice. T. i. *sane* so bile izdelane iz bukovega lesa in so jih uporabljali predvsem za zimsko vožnjo gnoja od doma na njive. Na Cerkljanskem so predvsem za vleko lesa uporabljali vprežne sani *rajterce*, sestavljene iz dveh med seboj povezanih delov. Za prevoz daljših bremen so sanem na zadnji strani pripeli dodatne sani z dvema drsnima drogova, ki sta bila spredaj najprej ukrivljena navzgor, nato pa skoraj izravnano proti prednjim sanem, da so lahko oba dela sani med seboj povezali v daljše vozilo, večinoma namenjeno za prevoz drv, hlodovine in drugih bremen. Sani so na splošno uporabljali tudi avstrijskem Koroškem. V Slovenj Plajberku (nem. *Windisch Bleiberg*) so uporabljali velike in masivne vprežne sani za jesenski prevoz drv iz gozdov na domačije in za zimski prevoz gnoja do doma na njive. Sani so imele spredaj visoko ukrivljena vozna drogova, da so bile uporabne tudi za vožnjo v visokem snegu.

5.2. Otroške sani

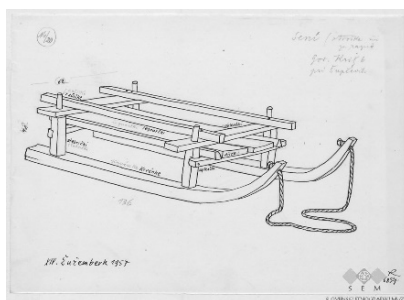
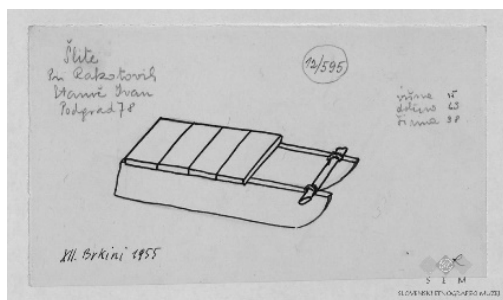
Otroške sani so splošno razširjeno prevozno sredstvo za zimsko sankanje otrok po bližnjih gričih in tudi po zasneženih hribovskih poteh in cestah, ko je bil motorni cestni promet še redek. Z otroškimi sanmi zlasti starši s sanmi prevažajo mlajše otroke tudi po ravnih zasneženih poteh okrog hiše, stanovanjskega bloka, v smučarskih središčih ipd. Sankanje z otroškimi sanmi je pogosto prva oblika navajanja otrok na zimске športne dejavnosti. Do 2. svetovne vojne je večina otrok imela svoje ali skupne družinske sani, ki so jih izdelali starši, sorodniki ali bližnji mizar. Industrijsko ali obrtniško izdelane in v trgovinah kupljene otroške sani so bile dostopne le premožnejšemu trškemu in mestnemu prebivalstvu, ki jim je bilo dostopno preživljanje prostega časa in obenem sankanje in smučanje v uglednih turističnih krajih, npr. pozimi na zasneženem Blejskem jezeru.

Najpreprostejše otroške sani so bile izdelane iz dveh desk (dolgih od 50 do 100 cm), ki so ju spredaj lokasto obrezali za približno četrtno kroga, deske za sedišče, nekaj dodatnih povezovalnih letev in vrvice, žice ali kovinske kljuge s katerimi je sankoč vlekel sani s sankališča in od vznožja nazaj na vrh. Ponekod so si sani starejši otroci izdelali sami, pogosto tudi ob pomoči staršev. Večinoma so izbrali smrekove ali bukove deske ali debelejše *fosne* (plohe) za stranice, ki so jih spredaj v loku ali šilasto obrezali ali zgolj obtesali s sekiro. Tudi sedišče je bilo izdelano iz pravokotniške deske. Sani so povezali z žebliji ali kovaškimi *cveki*, za vleko so pritrtili vrv ali žico. Takšne manjše sani, šlite, so bile primerne tako za otroško igralo kot tudi za prevažanje lažjih bremen.

Slika 11. Sibila Nekrep: Sanke, Kostanjevica, januar 1956

Slika 12. Boris Orel: „Smači“ (*sani*) – otroške, Črni Vrh, Vojsko pri Idriji, avgust 1959 (SEM)

Slika 13. Ivan Romih: Šlite (sanke), Podgrad, Brkini, avgust 1955

Slika 14. „Seni“ (sani), otroške, Žužemberk, avgust 1957 (SEM)

V 60. in zlasti 70. letih 20. stoletja se je dvignila kupna moč večini prebivalstva v vaseh, trgih in mestih, tako da se je povsod opustila domača izdelava otroških sani. V zadnjih letih je na tržišču raznovrstna ponudba lesenih sani, ki jih prodajajo trgovine s športno opremo in tudi priložnostni suhorobarji zlasti na parkiriščih velikih trgovskih središč. Trgovci ponujajo sani s četrtino sprednjo ukrivljenostjo drsnih letev in tudi daljše sani s tričetrtno sprednjo ukrivljenostjo. Takšne otroške sani so primerne za prevoz enega do treh otrok. Trg ponuja tudi industrijsko izdelane športne otroške sani, ki otroke že navajajo v športno in tekmovalno sankanje.

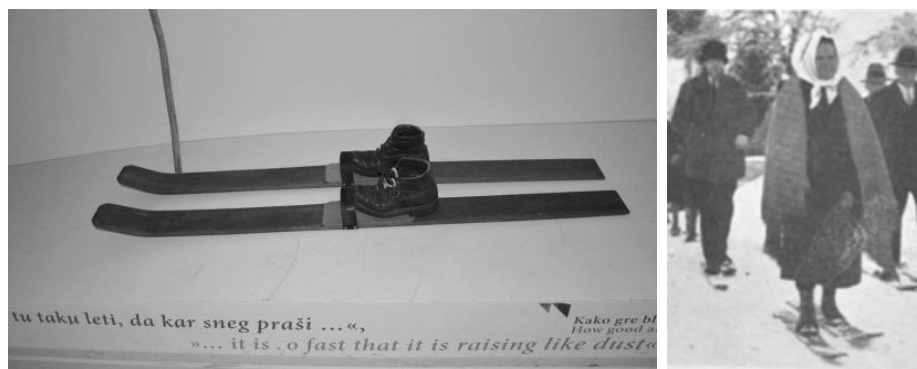

Slika 15. Peter Naglič: Nagličevi otroci na sankah leta 1934, Šmarca, Kamnik, januar 1934

Slika 16. Fran Vesel: Sankanje v Tivoliju, Ljubljana (SEM)

5.3. Smuči

Smuči so eno najstarejših zimskih prevoznih sredstev na Slovenskem. Najverjetnejša hipoteza o starosti je, da so del staroslovanske dediščine. O uporabi *bloških* smuči je prvi obsežneje poročal Valvasor (1689, 4. knjiga, 28. poglavje), ko je opisno in z risbo predstavil Bločane in njihove smuči: *Kmetje tukaj poznajo nek redki izum, kakršnega nisem videl še v nobeni drugi deželi; namreč da se spuščajo pozimi, ko leži sneg, po visokem hribovju z neverjetno naglico v dolino. V ta namen vzamejo dve leseni deščici, ki sta ukrivljeni in navzgor zavihnjeni. Na sredi je usnat jermen, da vtikajo noge vanj. K temu ima kmet še čvrsto gorjačo v rokah. To si nastavi pod pazduho, pa se ob njej drži močno nazaj, da mu je v oporo in krmilo ... Potem jo reže tako urno navzdol, da skoraj presega vsako domišljijo.*

Slika 17. Bloške smuči v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani (december 2019)

Slika 18. Boris Orel: Metuljka brez palice na smučeh (Orel 1956: 56)

Bloška planota je na nadmorski višini med 720 in 800 metri (z okoliškimi griči z višino do okoli 1060 metrov) stisnjena med Notranjsko, Cerkljanskim poljem in Loško ter Ribniško dolino. Geografski in klimatski pogoji so zaradi obilice snega od nekdaj nudili dobre pogoje za smučanje, zato je znana kot zibelka slovenskega smučanja. Sneg je v preteklosti lahko padel že v novembru in se je včasih obdržal celo do aprila. Jožef Bevk-Podgrivarski v svojem poročilu v Novicah (1845) opisuje bloške smuči takole: *Hočem pri ti priliki tudi popisati eno prov pripravno priročno orodje, kteriga se pozimi tukej ljudje poslužvajo in ktero je tudi priporočevati tistim, kteri v merzlih krajih, kjer jim debel sneg in zametje nadlegujejo, stanovati morajo. To orodje imenujejo **šmeče** in tudi **plohi** se mu pravi. **Šmeče** so bukove deske, po 5 čevljev dolge, 6 do 7 palcov široke in pol palca debele. V sredi so z usnjato podvezo previdene, kamor se stopalo vtakne, de k nogi desko derži in kjer se stopi, de ne polzi, je klobučina perbita.*

Sprednji konec šmečev je seném enak; de v sneg ne rije, je nekoliko zakrivljen...
(po Orel 1964).

Slika 19. Boris Orel: *Bloški smučar*, Velike bloke 21. 2. 1953 (SEL 2004: 36)

Do 2. sv. vojne so smuči uporabljali za hojo, prevoz tovora in bremen. Na smučeh so hodili tudi za pogrebom (trugo pa vozili na saneh, op. T. J., gl. poglavje 5.1., Slika 8. in Slika 9.), uporabljali pa so jih tudi za zabavo in tekmovanja. Slovenski filmski scenarist, režiser in snemalec Metod Badjura (1896–1971) je že leta 1932 posnel bloške smučarje na filmski trak (kratek 8-minutni dokumentarni film) (Orel 1964; SEL 2004: 37). Izdelavo in uporabo bloških smuči so leta 1942 prepovedali italijanski okupatorji, kar je vplivalo na postopno opuščanje njihove rabe tudi v letih po osvoboditvi.

Boris Orel, ki je o bloških smučeh napisal doktorsko disertacijo (1964), pred tem pa o njihovem pomenu objavil obsežen članek (1956), je med drugim omenjal posledice italijanskega ukrepa, saj naj bi po anketi iz leta 1954 »pred leti ... imelo 418 kmečkih družin pri hiši okoli 700 parov starih ljudskih smuči, l. 1954 pa so jih imeli samo še 10 parov« (Orel 1956: 82). Danes t. i. izvirne bloške smuči izdeluje le nekaj starejših rokodelcev (predvsem za turistične predstavitve). V spomin na nekdanje splošno razširjeno smučanje na Blokah so v Novi vasi leta 2014 odprli stalno muzejsko zbirko z naslovom *Bloški smučar*.

Na Bloški planoti menda pri sleherni hiši hranijo prave bloške smuči, tiste brez koščka železa, po večini narejene iz bukovine, včasih iz brezovega, javorjevega ali jesenovega lesa in le tu in tam iz češnjevega, iz brestovine in hruškovine. Z velikim ponosom jih pokažejo ob največjem krajevnem dogodku, na tradicionalnih Bloških tekih. V preteklosti so bile smuči za trdožive Bločane, ki živijo v 46 zaselkih in vaseh, edino prevozno sredstvo do središča Nove vasi oziroma Velikih Blok. Doma narejene so rabili za vse mogoče opravke: s smučmi so vijugali v gostilno, v trgovino, k maši, na lov, na smučeh so botri

nosili novorojence h krstu in na posebej prirejenih so peljali pokojnika v krsti na vaško pokopališče. Ob metrskih zametih drugega prevoza pač ni bilo.¹⁰

Literatura

- Bezljaj, France. *Etimološki slovar slovenskega jezika* I: A–J, Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1977 (¹1976); II: K–O, Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1982; III: P–S, dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Mladinska knjiga (zal.), 1995; IV: Š–Ž, avtorji gesel France Bezljaj, Marko Snoj in Metka Furlan, uredila Marko Snoj in Metka Furlan, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Založba ZRC (zal.), 2005; V: *kazala*, izdelala Marko Snoj in Simona Klemenčič, Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.) – Založba ZRC (zal.), 2007.
- Glavonjić, Milan. 2018. *Bloški teki: S smučmi h krstu in na grob* (dostopno na: <https://www.slovenskenovice.si/iz-tiskane-izdaje/s-smucmi-h-krstu-in-na-grob>, prevzeto 16. 2. 2018)
- Godeša, Andrej. 2011. *Snežne sani*. (dostopno na: <http://www.euromobil.si/zena-vadno/clanek/snezne-sani>, prevzeto 27. 7. 2018).
- Jakop, Tjaša. 2008. *Dvojina v slovenskih narečjih*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Linguistica et philologica 21).
- Jakop, Tjaša. 2015. (Ne)prevzetost izrazja v slovenskih narečjih (po gradivu za Slovenski lingvistični atlas). *Jezikoslovni zapiski*, 21, 1, Ljubljana, 91–120.
- Logar, Tine. 1962. Današnje stanje in naloge slovenske dialektologije. *Jezik in slovstvo*, 8, 1/2. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.
- Logar, Tine. 1996. *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*. Ur. Karmen Kenda-Jež. Ljubljana: ZRC SAZU – Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Orel, Boris. 1956. Ljudske smuči na bloški planoti, v Vidovskih hribih in v njih soseščini. *Slovenski etnograf*, 9, Ljubljana, 17–90.
- Orel, Boris. 1964. *Bloške smuči. Vprašanje njihovega nastanka in razvoja*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filozofske in literarne vede, Dela 18.
- Pirana, Giulio Andrea; Carletti, Ercole; Corgnali, Giovanni Battista. 2001. *Il Nuovo Pirona: vocabolario friulano. aggiunte e correzioni riordinate da Giovanni Frau*. Udine: Società filologica friulana (¹1935, 1972, 1996).

¹⁰ Vir: <https://www.slovenskenovice.si/iz-tiskane-izdaje/s-smucmi-h-krstu-in-na-grob>

- Pleteršnik, Maks. 1894–1895. *Slovensko-nemški slovar* 1–2, Ljubljana: Knezoškofijstvo.
- SEL = *Slovenski etnološki leksikon*. 2004. Ur. Angelos Baš s sodelovanjem uredniških odborov. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- SEM: *sani* (dostopno na: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/kljucne-besede/sani>, prevzeto 1. 2. 2018).
- SEM: *smuči* (dostopno na: <https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/kljucne-besede/smuci-krplje>, prevzeto 3. 2. 2018).
- Sitar, Sandi. 1995. *Z vozili skozi čas*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I: A–J, 1971; II: K–poni¹, 1972; III: poni²–Ž, 1973; IV: kazala, 1974. Ur. Mirko Deanović – Ljudevit Jonke. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- SLA 1.1 = Škofic, Jožica i dr. 2011. *Slovenski lingvistični atlas 1.1: Človek (telo, bolezni, družina): Atlas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- SLA 1.2 = Škofic, Jožica i dr. 2011. *Slovenski lingvistični atlas 1.2: Človek (telo, bolezni, družina): Komentarji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- SLA 2.1 = Škofic, Jožica i dr. 2016. *Slovenski lingvistični atlas 2.1: Kmetija: Atlas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- SLA 2.2 = Škofic, Jožica i dr. 2016. *Slovenski lingvistični atlas 2.2: Kmetija: Komentarji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Slovenski smučarski slovar*. 2011. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Snoj, Marko. 2009. *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* I: A–H, 1970; II: I–Na, 1975; III: Ne–Pren, 1979; IV: Preo–Š, 1985; V: T–Ž, 1991, Ljubljana: SAZU – ZRC SAZU – DZS.
- Šarf, Fanči. 1956. Sani v hribovskih predelih Gorenjske. *Slovenski etnograf*, 9, Ljubljana, 137–168.
- Todorović, Suzana; Kranjac, Marino. 2020. *Narečje ter ljudsko glasbeno in plešno izročilo v Dekanah z okolico nekoč in danes*. 1. izd. Koper: Libris.
- Valvasor, Janez Vajkard. 2018 [1689]. *Slava vojvodine Kranjske: izbrana poglavja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Videčnik, Aleksander. 1988. *Furmani ob Savinji in Dreti*. Občinski sindikalni svet.
- 1948 *Cerknica – Na saneh* (dostopno na: <https://stareslike.cerknica.org/2015/02/10/1948-cerknica-na-saneh/>, prevzeto 10. 2. 2015)

Dijalektalni leksemi za *sanjke* i *skije* (iz materijala za *Slovenski lingvistički atlas*)

Sažetak

Ovaj članak predstavlja dijalektne lekseme iz semantičkog polja tipične opreme ili vozila za zimski prijevoz i sport: *sanjke*, *saonice* i *skije*. U članku je predstavljen dijalektalni materijal prikupljen za *Slovenski lingvistički atlas* (SLA) za pitanja 281 'sanjke', 281(b) 'dječje sanjke' i 282 'skije'. Jezični materijal iz slovenskog lingvističkog područja pokazuje veliku dijalektnu raznolikost slovenskoga jezika i odraz je raznolikosti uređaja za prijevoz raznih tereta zimi (posebno u brdovitim predjelima).

Lexemes for *Sleds* and *Skis* (from Source Material for the *Slovenian Linguistic Atlas*)

Summary

This article presents dialectal lexemes from the semantic field of typical equipment or vehicles for winter transport and sport: *sanke* 'sled', *saonice* 'sleigh', and *skije* 'skis'. The article presents dialectal material collected for the *Slovenian Linguistic Atlas* (SLA) for questions 281 'sled', 281(b) 'children's sled', and 282 'skis'. The data reveals considerable dialectal diversity in the words used to describe devices for carrying various types of loads in the winter (especially in mountainous regions).

Ključne besede: slovenska narečja, *Slovenski lingvistični atlas* (SLA), leksika, etnologija

Ključne riječi: slovenski dijalekti, *Slovenski lingvistički atlas* (SLA), leksik, etnologija

Keywords: Slovenian dialects, *Slovenian Linguistic Atlas* (SLA), lexicon, ethnology